
”Niin ei niistä presidenttejä ole tulossa”

diskurssianalyysi peruskoulupuheesta mediassa

Tiiu Vainio
Taiteen kandidaatin opinnäytetyö
2022

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma
Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Tekijä Tiiu Vainio

Työn nimi ”Niin ei niistä presidenttejä ole tulossa” – diskurssianalyysi peruskoulupuheesta mediassa

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Kuvataidekasvatus

Vuosi 2022

Sivumäärä 27

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Kandidaatin tutkielma lähtee selvittämään, millainen on se peruskoulutodellisuus, jota mediassa luodaan uutisoitaessa peruskoulusta. Peruskoulu on useasti uutisotsikoissa. Lähden selvittämään, kuinka tämä uutisointi eroaa omasta kokemuksestani peruskoulun kentällä kuvataidekasvattajana. Aineistona on Ylen, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien materiaalia hakusanalla peruskoulu aikaväliltä 1.1.2016 – 31.1.2021. Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat olivat levikiltään vuonna 2020 Suomen kaksi suurinta painettua mediaa. Yle antaa verovaroilla tuettuna instituutiona taloudellisesti riippumattomimman kuvan. Aineistoa on tutkittu diskurssianalyysin keinoin, tavoitteena löytää teemoittelun avulla diskurssit sekä keinot, joilla näitä diskursseja on luotu.

Diskurssit on omien erityispiirteidensä perusteella jaettu kolmeen diskurssikategoriaan. Analyysissa on tämän lisäksi nostettu jokaiseen diskurssiin esimerkkejä aineistosta, sekä eritelty esimerkeistä löytyviä tyypillisiä ilmentymiä kategorioille. Tutkielmassa havaittiin diskurssien päällekkäisyys uutisoinnissa, eri diskurssit voivat siis esiintyä samanaikaisesti uutisessa. Diskurssien kategorisoinnissa on painotettu kategorioiden eroja yhtäläisyyksien sijaan erottelun mahdollistamiseksi.

Uutisointi välttää absoluuttisen totuuden tuoman painotaakan, ja keskittyykin tämän sijaan yhteiskunnalliseen ilmapiiriin sekä sosiaalisen todellisuuden luomiseen, joka heijastuu myös kasvatukseen ja peruskouluun. Peruskoulu, kuten sosiaalinen todellisuuskin on alati muuttuva, ja täten myös tämä kandidaatin tutkielma on yksi yritys luoda tietoa tämänhetkisestä sosiaalisesta peruskoulutodellisuudesta.

Avainsanat kuvataidekasvatus, diskurssianalyysi, peruskoulu, media, koulutodellisuus

Sisällysluettelo

<i>Johdanto</i>	1
<i>1. Tutkimuskysymys</i>	2
<i>1.1 Diskurssi ja diskurssianalyysi</i>	4
<i>1.2 Aiempi tutkimus</i>	5
<i>2. Aineiston esittely ja raja</i> us.....	7
<i>2.1 Kirjoittajan positio</i>	8
<i>3. Aineiston diskurssianalyysi</i>	9
<i>3.1 Diskurssit</i>	9
<i>3.2.1 Arvopohjakeskustelun diskurssi</i>	10
<i>3.2.2 Tasa-arvon diskurssi</i>	12
<i>3.2.3 Koulun kilpailullistuminen</i>	14
<i>4. Yhteenveto ja johtopäätökset</i>	17
<i>Lähdeluettelo</i>	20
<i>Liite I Aineisto</i>	22

Johdanto

Lähdin toteuttamaan tutkielmaa omista havainnoistani ja sen aiheuttamista kipuiluista sekä kysymyksistä johtuen. Koen kentällä toimiessani vahvaa riittämättömyyden tunnetta suurten sosiaalisten ongelmien äärellä, ja koen myös, ettei Aalto-yliopisto kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa ole näitä haastavia kysymyksiä käyty opetuksessa läpi. Ymmärtääkseni minua vaivanneen epätasa-arvon tunteen koulutuksessa, jolle peruskoulu on kuitenkin Suomessa rakentunut, minun täytyy lähteä purkamaan ja kysymään mistä huomioista nämä tunteet tulevat. Pandemian aikana koin mielekkäimmäksi lähteä tutkimaan, miten me puhumme yhteiskunnassa peruskoulusta uutismedioiden perusteella. Vaikka Suomesta puhutaan tasa-arvon mallimaana monella aspektilla, on silti todettava, ettemme voi tyytyä nykyisiin saavutuksiin, ja on oltava erityisen tarkkana siinä, ettemme mene kehityksessä taaksepäin.

Tämän kandidaatintyön tavoitteena on diskurssianalyysin avulla eritellä *minkälaista käsitystä peruskoulusta media esittää*. Aineistona käytän Ylen, Helsingin Sanomien sekä Ilta-Sanomien sisältöä. Käsittelen aineistoani diskurssianalyysin keinoin sitä, millaista sosiaalista todellisuutta uutisointi kielellään luo. Diskurssianalyysin tulokset on ryhmitelty kategorioihin luvussa 3.2 diskurssit, joihin olen luonnostellut pääpiirteittäiset erot diskursseissa sekä antanut konkreettisia esimerkkejä. Peruskoulu puhututtaa, ja herättää keskustelua erityisesti mediassa. Tämä on mielestäni kiinnostava lähtökohta tutkielmalle. Erityisen kiinnostunut olen siitä, miten puhe peruskoulusta eroaa omista kokemuksistani peruskoulukentällä toimiessani kuvataidekasvattajana.

1. Tutkimuskysymys

Näen oppilaiden kohdalla kouluarjessa taito- ja taideaineiden merkityksellisyyden tunteen laskua. Kilpailuyhteiskunta heijastuu myös koulutuspolitiikkaan ja kouluarkeen. Ainehierarkia on kasvanut todistusvalinnan painoarvon kasvaessa yhteishaussa. Aineet, joista saa todistusvalinnassa enemmän pisteitä ovat oman kokemukseni perusteella myös oppilaille tärkeämpi prioriteetti, vaikka peruskouluikäisen korkeakouluuyhteishaku siintää vasta tulevaisuudessa. Esimerkkinä tästä toimii filosofian todistusvalinnan pisteytys vuodelta 2021, jossa korkeimman pistemäärän todistuksesta saa pitkän matematiikan Laudaturista. (Opetushallitus & Opetus ja kulttuuriministeriö, 2021) Tämä haastaa myös taito- ja taideaineiden opettajaa perustelemaan jatkuvasti oman aineensa sijaa sekä olemassaoloa koulun arjessa ja opetuksessa. ”Mitä tää mua hyödyttää” on yksi yläkoulun yleisimmistä kysymyksistä. Paineistetussa ja kilpailullistetussa ympäristössä on haastavaa perustella koulutyöskentelyä esimerkiksi OPH:n mainitsemilla ”kriittisellä ajattelulla” ja kyvyllä oppia ”vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan.” (Kuvataideopetuksen Lähtökohtia, Opetushallitus)

Suomalainen sosiaalivaltio – tai hyvinvointiyhteiskunta – tarvitsee aineellista hyvinvointia pysyäkseen toimintakykyisenä ja tarjotakseen kansalaisilleen esimerkiksi koulutusta ja terveydenhuoltoa. Viimeisin vuoden 2008 lama lisäsi paineita talouskasvulle sekä myös aiheutti säästöjä julkisella sektorilla, kuten koulutuksessa. Tästä seurasi lomautuksia erityisesti muutenkin heikommassa asemassa olevilla muuttotappiopaikkakunnilla – siis koulu ei kyennyt täyttämään sille määrättyä tehtävää opetussuunnitelman mukaisesta opetuksesta sekä turvallisesta opiskeluympäristöstä. (Mentula, 2019) Erityisesti huoli Suomen kilpailukyvyin heikkenemisestä ja tämän heijastuminen koulutuspoliittiseen päätöksentekoon muiden arvojen kustannuksella on huolestuttavaa.

Koulutuksesta puhutaan osana Suomen menestystarinaa, jossa yhteen ovat kietoutuneet niin hyvinvointivaltioperiaate kuin suomalaisen sisun mentaliteetti.

Koulutus on yksi Suomen vientituotteista ja kilpailukyvyllisistä ominaisuuksista. Tästä hyvänä esimerkkinä opetusministeriö on vuonna 2017 perustanut Opetushallituksen yhteyteen Education Finland -kasvuohjelman, ”joka kokoaa koulutusviennin toimijat yhteen ja tukee niitä.” (Koulutusvientioas, 2020) Historiallisesti peruskoulu on kuitenkin suhteessa suomalaisessa kouluhistoriassa nuori instituutio. Koululaitos rakentui 1800- ja 1900-luvun alkupuoliskon kansakoulujen varaan, josta siirryttiin oppi- tai ammattikouluun. Osan väestöstä koulutus jäi kuitenkin kansakoulutasolle. Sosiaalinen liikkuvuus oli tähän aikaan huomattavasti vähäisempää, ja koulutuksen taso oli vahvasti sidonnainen oppilaan perhetaustoihin sekä yhteiskunnalliseen asemaan. 1970-luvulla peruskoulu-uudistuksen myötä pyrittiin erityisesti varmistamaan mahdollisuuksien tasa-arvo sääntelyn avulla. (Kalalahti & Varjo, 2012)

1990-luvulla tätä on kuitenkin koeteltu monesta eri suunnasta. 2000-luvulle saavuttaessa tehokkuusajattelu on saanut uusia kierroksia markkinatalouden vaateiden levitessä myös kunnallisella puolella. Kasvatusalan opiskelijana olen seurannut tiiviisti mediassa käytävää keskustelua niin PISA-tuloksista kuin työelämästä tuttujen avointen konttoritilojen laajentumisesta kouluympäristöön. Puheenvuoroihin on mahtunut huolipuhetta, mutta myös todellisista ongelmista kielivää keskustelua – tai kuten Jari Salminen asian esittää, ”vaatimuksia koulun tehtävistä voivat esittää kaikki tahot: oppilaat ja heidän huoltajansa, poliittiset puolueet, ideologiset ja uskonnolliset ryhmittymät, virkamiehet, asiantuntijat (tutkijat), työmarkkinatahot, kansalaisjärjestöt sekä itse työntekijät (opettajajärjestöt).” (Salminen, 2012, s. 8) Liityn omalla tutkielmallani tähän kakofoniaan tuomalla esiin kesken opintoja olevan aineenopettajaopiskelijan puheenvuoron.

1.1 Diskurssi ja diskurssianalyysi

Diskurssi on merkitysjärjestelmä, joka on muovautunut sosiaalisessa todellisuudessa kirjoitetun kielen ja viestinnän myötä muodostaen yhteneväisen kokonaisuuden tapoja kommunikoida aihealueittain. (Hassen, 2015, s. 120) Diskurssit ovat siis vakiintuneesti sidottuna sosiaaliseen todellisuuteen ja kulttuuriin, joskin niitä tuotetaan ja muokataan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Saman aiheen eri diskurssit voivat siis elää rinnakkain samassa sosiaalisessa todellisuudessa eri konteksteissa.

Diskurssianalyysi on työkalu, jonka avulla tutkitaan sosiaalista todellisuutta erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Kieltä käyttäessä konstruimme eli luomme merkityksiä puheessa tai kirjoitetussa tekstissä käytetyille kohteille. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 26) Diskurssianalyysin luokittelu tutkii jatkumolta yksittäisten huomioiden sijaan näin luoden analyysille luotettavuutta henkilökohtaisen tulkinnan ja ymmärryksen sijaan. (Schreier, 2012, s. 6) Diskurssianalyysia luonnehditaan väljäksi teoreettiseksi viitekehyyksi (Potter & Wetherell, 1987, s. 175; Suoninen, 1992, s. 125). Väljän teoreettinen viitekehys rakentuu viidestä teoreettisesta lähtökohdasta: 1) kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta, 2) useat rinnakkaiset ja kilpailevat merkityssystemit, 3) kontekstisidonnaisuus merkityksellisessä toiminnassa, 4) oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin ja 5) kielenkäytön seurauksia tuottava laatu. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 26)

Diskurssianalyysissa ei ole mielekästä kyseenalaistaa jokaista käytettyä sanaa, vaikka tarkoituksena olisikin päästä joistain totunnaisuuksista eroon. Tutkija on sen kulttuurin jäsen ja tutkii sen kulttuurin sosiaalisen todellisuuden siltä, johon hän kuuluu. (Wetherell & Potter, 1992, s. 102, 103) Tulevassa luvussa 1.3 tulen kertomaan omasta positiostani, josta tätä tutkielmaa kirjoitan. Tutkijan tulee luoda tutkimustaan merkityssuhteiden puolesta siis suhteessa omaan kulttuuriinsa, eikä

muuttaa totuttua kieltä liiaksi tullakseen ymmärretyksi. (Jokinen et al. 2016, s. 31, 32)

Diskurssianalyysin tavoitteena on tarkastella siis kielenkäyttöä ja retorisia keinoja, joiden pohjalta voidaan selvittää viestissä esiintyvät tarkoitusperät sekä miten kielenkäyttö tukee näitä tarkoitusperiä. Kielen toimiessa pääasiallisena sosiaalisen kontrollin ja vallankäytön keinona on tärkeää kiinnittää huomiota kielen seurauksia tuottavaan luonteeseen, sekä toisaalta lukijalta tänä päivänä odotettaviin kielellisiin valmiuksiin, jotka toimivat edellytyksenä sisällön ymmärrykselle. (Fairclough, 1989, s. 3, 4)

1.2 Aiempi tutkimus

Päivi Nikkarikoski on tutkinut *Me panostamme kouluun! – Koulukuvia* lehdissä -nimisessä pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2006 sanomalehtien kautta muodostuvaa koulu- ja opettajakuvaa. Nikkarikosken aineisto kattoi myös Helsingin Sanomien sekä eteläpohjalaisen sanomalehti Ilkan peruskoulua ja opettajaa käsittelevät jutut, joita hän käsitteli diskurssianalyysin keinoin. (Nikkarikoski, 2006) Nikkarikosken mukaan journalismin tavassa esittää maailmaa on vaikutusta siihen, miten todellisuutta mielletään. Hän kategorisoi analyysinsä tuloksiaan erilaisiin diskursseihin ja näiden pohjalta tuotti uutta tietoa.

Roosa Supinen on tutkinut ”Tuo ilmiöoppiminen vaikuttaa aivan hömpältä”: Diskurssianalyysi koulu- ja opetussuunnitelmapuheen ulottuvuuksista Helsingin Sanomien ja Yle Uutisten verkkokeskusteluissa -pro gradu -tutkielmassaan Helsingin Sanomien ja Yle Uutisten kommenttikenttien sisältöä koulua ja opetusta koskevissa uutisartikkeleissa. (Supinen, 2021) Näin Supinen tutki sitä, millainen

julkinen keskustelu vaikuttaa koulutuspoliittisiin prosesseihin ja päätöksiin. Hän myös jaotteli tuloksensa viiteen eri diskurssiin, jotka esittivät erilaisia painotuksia keskustelijoiden näkemyksistä koulupolitiikassa.

Pro gradu -tutkielmassaan ”Opettajien käsityksiä kilpailusta peruskoulutuksessa” Leena Paso tutkii peruskoulun opettajien käsityksiä kilpailusta yhteiskunnallisena ilmiönä, joka heijastuu myös koulumaailmaan. (Paso, 2015) Paso perustelee tutkimustaan uusliberalistisilla muutoksilla koulutuspolitiikan kentällä, joka myös vaikuttaa peruskoulun arvomaailmaan lisäten arvotusta tehokkuudelle, tuottavuudelle ja kilpailulle. Tutkielmassa haastatellun keskisuuren pirkanmaalaisen kunnan peruskoulun opettajien kokemuksen mukaan tasa-arvon tavoite toteutuu edelleen peruskoulussa opetussuunnitelmien myötä, joskin he ovat tietoisia suurempien suomalaisten kaupunkien koulumaailman kilpailullistumisesta. Paso pohtii tutkielmassaan, voiko opettajien olla haastavaa hahmottaa opetussuunnitelman perusteita uusliberalistisen ideologian elementtejä, kun esimerkiksi kilpailun sijaan puhutaan yrittäjyydestä sekä valinnan vapaudesta.

Aiempi tutkimus osoittaa aihealueen olleen aiempia opiskelijoita kiinnostava, ja huomasi yhtäläisyyksiä heidän taustoituksessaan ja huomioissaan, joita he olivat koulutuspoliittisessa päätöksenteossa sekä esimerkiksi uutisten kommenttiosioissa tehneet. Julkinen keskustelu, omat huomiot, tutkimus ja poliittinen toiminta kehäävät yhdessä tiukkaan nidotun kerän, jota on haastavaa lähestyä. Ilahdun kun huomaan muiden aiheesta tutkielmia kirjoittaneen käyttäneen apunaan diskurssianalyysia. Tutkielmaa tehdessä ajatus siitä, etten ole tuottamassa ratkaisuja vaan lisäämässä tietoa diskurssianalyysin keinoin oli helpottava.

2. Aineiston esittely ja rajaus

Aineistona käytän Ylen, Helsingin Sanomien sekä Ilta-Sanomien sisältöä. Punnitsin pitkään, miten rajaan käyttämäni mediat mielekkäästi. Yle valtion tukemana instituutiona antaa läpileikkaavan, sekä ainoana verovaroista tuettuna laitoksena nähdäkseni taloudellisesti riippumattomimman kuvan. Helsingin Sanomat on KMT 2020 mukaan Suomen luetuin painettu media, ja perustelen valintaani tällä suosiolla. (MediaAuditFinland Oy, 2020) Ilta-Sanomat on listauksessa kakkosena, ja edustaa internetin myötä yleistynyttä klikkiotsikkokulttuuria, joka kerää lukijoita erityisesti sosiaalisessa mediassa. Näen tämän tavoittavan myös yksilöitä, jotka eivät aktiivisesti itse uutissivustoilla vieraile. Uutisointi välttää absoluuttisen totuuden tuoman painotaakan ja sen sijaan keskittyy yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, joka heijastuu myös kasvatukseen ja näin soveltuu erityisen hyvin tutkielmaani.

Keräsin hakusanalla ”peruskoulu” edellä mainittujen uutislähteiden hakemistosta uutisartikkeleita ajalta 1.1.2016 – 31.1.2021. Käynnissä olevan pandemian ja sen moninaiset vaikutukset koulumaailmaan olen tietoisesti rajannut pois aineistostani. Poikkeusajan koulutushaasteet ja uutisointi ovat muuttaneet kenttää, jota tutkin hyvin lyhyen ajan sisällä voimakkaasti. Kandidaatintutkielmani ei ole tutkielma koronan vaikutuksesta kouluyhteisöön, joten rajaukseni on näin mielekäs ja kohtaa tutkimusintressin.

Uutisartikkeleiden lisäksi aineistoni sisältää mielipidekirjoituksia, analyyseja, tutkivaa journalismia, pääkirjoituksia ja kolumneja. Aineisto on siis tekstilajillisesti laaja, ja antaa näin myös osaltaan tarkemman kuvan siitä koulutodellisuudesta, jota mediassa luodaan – esimerkiksi mielipidekirjoitukset ovat subjektiivisia, ja perustuvat yksilön kokemukseen. Aineiston määrä on suhteutettu käytettävissä oleviin ajallisiin resursseihin. Aineiston läpikäynnissä olen käyttänyt teemoittelua, eli millaisia yhtenäisiä nousevia teemoja ja ilmiöitä teksteistä löytyy.

2.1 Kirjoittajan positio

Vallan ollessa läsnä kaikissa ihmisten välisissä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa, joissa tuotetaan sosiaalista todellisuutta, on erityisen tärkeää tunnistaa myös mistä positioista tätä valtaa tutkii. (Jokinen et al., 2016, s. 458) Oma positioni aineiston ja tutkielman suhteen on kuvataidekasvatuksen alan opiskelija, Helsingin peruskoulutodellisuutta kaksi vuotta sijaisuuksien myötä paikoitellen tunteva sekä mediakentän sekä siellä olevan keskustelun aktiivinen seuraaja.

Omasta peruskouluajastani taloudellisessa ahdingossa olevasta muuttotappiokunnassa ei ole kulunut kymmentäkään vuotta, joten olen tutkielmaa tehdessäni tiedostanut sekä näin ollen ollut erityisen tarkkana, ettei oma peruskoulukokemukseni vaikuta esimerkiksi sävyyn, jolla tekstejä olen tutkinut. Erityistä päivitystä tähän kokemusmaailmaan olen saanut sittemmin niin opetusharjoitteluissa kuin sijaisuuksia tehdessäni Helsingin seudulla. Koulutodellisuus ei ole Suomessa yhtenäisestä peruskouluna arvopohjasta huolimatta yhtenäinen, ja kokemukseni rajoituessa vain pääkaupunkiseudulle haluan olla myös tietoinen tästä positioista.

3. Aineiston diskurssianalyysi

Seuraavissa kappaleissa erittelen tarkemmin käyttämäni uutisaineistoa nostaen esille nousseita yhteneväisiä teemoja. Käyn myös läpi aineistosta nousevia esimerkkejä, ja analysoin niissä vallankäyttöä. Käyttämäni artikkeleita on yhteensä 49 kappaletta. Suurimman aineiston, 23 kappaletta löysin Helsingin Sanomista. Toiseksi suurin osa aineistosta on Yleisradiolta, 16 kappaletta ja pienin osuus on Ilta-Sanomilta, kymmenen kappaletta. Suurin haasteeni oli aineiston löytäminen Ilta-Sanomien hakupalvelusta, moni tämän hakukoneen tarjoama artikkeli käsitteli henkilökeskeisiä uutisartikkeleita eikä näin ollen tavoittanut tutkimuskysymystäni. Tämä linkittynee suoraan Ilta-Sanomille ominaiseen klikkiotsikkokulttuuriin, siis siihen millaisia artikkeleita jaetaan helpommin sosiaalisen median kanavilla ja millaisten artikkeleiden tuottaminen on taloudellisesti kyseiselle lukijakunnalle kannattavampaa.

Koronapandemia haastoi aineiston hakuani. Koin haastavaksi nähdä missä menee syy-seuraussuhde mitä tulee itse pandemian aiheuttamiin kysymyksiin sekä muihin koulutukseen linkittyviin kysymyksiin. Helsingin Sanomat aloitti tammikuussa 2021 juttusarjan, joka pureutuu ”koulutuksen muutoksiin ja niiden syihin.” (Grönholm, 2021) Tämä juttusarja itsessään alleviivaa jo, kuinka paljon koulukeskustelua on viime vuosina käyty ja kuinka tarvetta tämän kaltaiselle journalismille on.

3.1 Diskurssit

Artikkeleita kerätessäni jaottelin tekemäni huomiot seuraaviin diskursseihin 1) arvopohjakeskustelu, 2) huoli tasa-arvosta ja 3) yhdenvertaisuudesta sekä koulun kilpailullistuminen. Moni valitsemani artikkeli kattoi edellä nimeämistäni

diskursseista useamman kuin yhden kohdan. Erityisesti koulun arvopohjakeskustelu sekä puhe tasa-arvosta käytännössä seurasivat toisiaan. Näin kuitenkin tutkimuksessani mielekkääksi näiden kahden erottamisen toisistaan.

Viitataan jatkossa aineistoni artikkeleihin päivä/kuukausi/vuosi -merkinnällä.

Esimerkiksi Helsingin Sanomien artikkeliin ”Koulutusmyytinmurtaja” vuodelta 2021 viitataan jatkossa 30.1.2021. Aineistoni löytyy kokonaisuudessaan tutkielman liiteluettelosta jaoteltuna medioittain. Käyttämistäni aineistoesimerkeistä olen lihavoanut avainsanat, joita käytän analyysissäni.

3.2.1 Arvopohjakeskustelun diskurssi

Arvopohjakeskustelu linkittyy vahvasti tasa-arvopuheeseen. Tälle ominaisimpia piirteitä ovat kysymykset peruskoulun tehtävästä yhteiskunnassa, eli millainen on se tulevaisuus, jota haluamme niin elinkeinoelämässä kuin laajemmin yhteiskunnassa. Arvopohjakeskustelu sisältää ajatuksia esimerkiksi siitä, mikä on sivistyksen tai demokratian ydin sekä missä tasapainossa näitä tulisi tarjota oppilaille.

Ensimmäisessä esimerkissä 13.11.2017 Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa palataan kysymykseen, mitä ja miten koulussa tulisi opettaa ja miksi.

”Oleellista olisi kuitenkin se, että oppilaalle syntyisi ymmärrys arjesta, siitä, miten ihmiset tulevat toimeen ja miten he pitävät huolta toisistaan.”

Mielipidekirjoituksen kirjoittaja tähdentää opetuksessa oleellisinta, eli tärkeintä. Hän asettaa näin oman ajatuksensa arvohierarkiaan suhteessa muihin. Kirjoittaja myös sisällyttää ajatuksen kirjoitukseensa siitä, millaisia aikuisia tulevaisuudessa kaipaamme yhteiskunnassa korostaen yhteistyökykyä ja huolenpitoa. Ylen julkaisemassa kolumnissa 24.2.2019 mietitään myös tulevaisuuden taitoja toisesta näkökulmasta.

”**Toivoisin**, että keskustelijat näkisivät koulun kokonaisuutena. Vaikka joku yksittäinen seikka saattaa olla elintärkeä minun elämässäni, muut ihmiset ovat saattaneet rakentaa kokonaisen elämän ilman sen hallitsemista. He taas voivat pitää tärkeänä jotakin sellaista taitoa, josta minä en ole kuullutkaan.”

Kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan suostuttelun keinoin lukijaansa muistamaan oppimisen moninaisuuden sekä oppilaiden erilaiset vahvuudet. Yksi suostuttelun keino on omakohtaisen esimerkin antaminen lisäten näin läheisyyden ja inhimillisyyden tuntoa lukijalle. Kirjoittajan positio avataan vasta kolumnin lopussa, kirjoittaja on kirjailija ja lehtori. Tämä asettaa kirjoittajan valtaposition suhteessa lukijaansa, hänen puheensa tulee instituution ja ammattinimikkeen sisältä.

Helsingin Sanomien artikkeli 10.1.2020 kielenkäyttö on politiikan tekoa kansanedustaja Päivä Räsänen osalta. Puhe koulun joulujuhlasta ja sen mahdollisesta uskonnollisesta ytimestä on tutkielmassani arvopohjakeskustelua.

” ”Pääkaupunkiseudun alakoulussa joulujuhla **korvattiin ’kulttuurijuhlalla’**, jossa ei kerrottu Jeesuksesta tai hänen syntymästään vaan profeetta Muhammedin noususta Jerusalemissa taivaaseen”, Räsänen twiittasi.”

Räsänen tavoitteena on aiheuttaa lukijassaan emotionaalinen reaktio, jossa jokin perinteinen kuten Jeesus on korvattu jollain vieraalla. Räsänen poliittisen arvot ovat perinteiset, joten tällainen vertaus vedonnee hänen äänestäjiinsä ja näin tukee Räsänen poliittista agenda. Puhe ei kuitenkaan ole mitä tahansa puhetta, vaan tulee kansanedustajan ja vaikuttajan valta-asemasta, johon pääsy on tiukasti rajoitettu. Käsite kulttuurijuhla on sijoitettu heittomerkkeihin, jolla voidaan tässä kontekstissa lukea olevan vähättelevä merkitys suhteessa joulujuhlaan. Helsingin Sanomien artikkelin otsikko viittaa Räsänen sosiaalisen median päivitykseen, mutta myös kertoo lukijalle ”mitä todella tapahtui”, näin hakien konfliktia ja klikkejä verkossa. Missä määrin koulu ja uskonto vuonna 2021 linkittyvät toisiinsa sekä miten uskonnonvapaus ja toisaalta yhteiskunnan monimuotoisuus uskonnon suhteen näkyy peruskoulussa ovat olleet puhututtavia kysymyksiä arvopohjakeskustelun diskurssissa.

3.2.2 Tasa-arvon diskurssi

Tasa-arvo ja arvopohjakeskustelu kattavat pitkälti samat tekstit. Vedän kuitenkin näiden välille selkeän jakolinjan. Tasa-arvo on usein tiettyihin ryhmiin kohdistunutta huolipuhetta siitä, miten esimerkiksi koulutuksessa näkyy alueittainen epätasa-arvo suhteessa opetukseen tai sukupuoliryhmittymien vertautuminen toisiinsa.

Ensimmäisessä tasa-arvon diskurssin esimerkissä Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 1.6.2018 käsitellään nuorten syrjäytymistä peruskoulun jälkeen.

*”Aivan ensiksi kannattaisikin vahvistaa peruskoulua. Se on tarjonnut vuosikymmeniä kaikille - suomalaisille juuri sen **mahdollisuuksien tasa-arvon**, johon koko pohjoismainen **hyvinvointi** nojaa. Sen pitäisi jatkossakin tarjota jokaiselle **yhtäläiset edellytykset kouluttautua, kehittää lahjakkuuttaan ja rakentaa itselleen turvallisen elämän edellytykset.**”*

Pääkirjoitus käyttää erilaisia retorisia keinoja vedotessaan lukijaansa.

Yksi näistä on Pohjoismaiseen kulttuuriin vetoaminen, jonka lukija myös oletettavasti jakaa ja näin saada lukija puolelleen. Erityisesti pääkirjoitus argumentoi hyvinvointia itseisarvona, joka Pohjoismaisessa kulttuurissa itsestään selvänä pidetty arvo.

Kulttuuriset common sense -näkökymykset muodostuvat hegemonisista eli hallitsevista diskursseista, joskin nykyiselle länsimaiselle kulttuurille on ominaista useiden hegemonisten diskurssien samanaikainen hallitsevuus. (Jokinen et al, 2016, s. 183)

Pääkirjoitus puhuu mahdollisuuksien tasa-arvosta historiallisuuden kautta, jos mahdollisuuksien tasa-arvo on toteutunut aiemmin, miksi se ei voisi toteutua edelleen? Lainausta päättyy ”edistystarinaa” (Gergen, 1988), jota vahvistaa optimisismi ja humanistinen puhe kouluttautumisesta, lahjakkuuden kehittämisestä ja turvallisen elämän edellytyksien rakentamisesta.

Erityisesti artikkelit koulutusleikkauksista lisäsivät huolipuhetta tasa-arvon toteutumisesta maanlaajuisesti. Oppilaisten välisiä eroja alleviivattiin suhteessa heidän koulusuoriutumiseensa Suomen sisäisesti kuin PISA:n perusteella muihin

OECD-maihin. Toisessa esimerkissä Ylen artikkelissa 31.12.2020 kirjoitetaan peruskoulun numeroarvioinnin yhdenvertaistamisesta.

”Arvosanoilla on ollut vaikutuksia nuorten elämään, kun peruskoulun jälkeen suunnataan toiselle asteelle lukioon tai ammatilliseen koulutukseen.

*– Jos ajatellaan vaikka lukioden keskiarvoja, olisi **oikeudenmukaista** että jokainen peruskoulunsa päättävä nuori saisi **yhdenvertaiset** arvot **samanlaisesta** osaamisesta, varsinkin kun lukioihin on kilpailua esimerkiksi pääkaupunkiseudulla.”*

Artikkelissa puhuva opetusneuvos Marjo Rissanen käyttää puheessaan tasa-arvon diskurssille ominaisia kuvailevia adjektiiveja. Rissanen puhuu oikeudenmukaisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja samanlaisuudesta, joista kahta ensimmäistä pidetään kulttuurillisesti vakiintuneina positiivisävytteisinä humanistisina arvoina eikä niitä täten tarvitse perustella. Opetusneuvoksen asiantuntijaposition on valta-asemassa, ja hän käyttää puhevaltaansa lukijaan.

Kolmannessa esimerkissä Ilta-Sanomien artikkelissa 8.12.2020 OAJ:n kirjoistushetkellä jo entistä puheenjohtajaa Olli Luukkaista haastatellaan kuntien koulutusleikkauksista peruskoulun ja toisen asteen opetuksessa. Vaikkakin seuraava lainaus käsittelee ammatillisen koulutuksen näkökulmaa, valitsin esitellä esimerkin sen tasa-arvon diskurssille ominaisten retoristen keinojen vuoksi.

*” OPETUKSEN järjestämisessä on kyse **myös rahasta**. OAJ:n mukaan vuodesta 2011 lähtien koulutuksesta on leikattu jopa **2,3 miljardia euroa**. Leikkaukset ovat **iskeneet** Luukkaisen mukaan erityisesti ammatilliseen koulutukseen ja ammattikorkeakouluihin.*

*– Ammatillisessa koulutuksessa puhutaan hienosti, että työelämäyhteys on vahva ja voi opiskella itsenäisesti tai työelämässä. Joo, osa voi, mutta osa ei siihen pysty. Se porukka, joka ei suorita ammatillista koulutusta loppuun, **niin ei niistä presidenttejä ole tulossa**. He tarvitsevat **lisää tukea**.”*

Artikkelissa lukijan tavoittamiseksi on esitetty OAJ:n arvio koulutusleikkausten määristä suurella luvulla ja muistutetaan lukijaa, kuinka opetuksessa on kyse rahasta

eikä itsessään vain kuntien tahtotilasta. Lukujen esittely oli aineistossani ominaisinta juuri tasa-arvon diskurssille sen kattamien teemojen vuoksi. Leikkauksista puhuessa käytetään retorisenä keinoa termiä isku, puhutaan siis leikkausten iskeneen kouluihin. Tällä luodaan puheessa sosiaalista todellisuutta taistelusta koulutuksen ja koulutusleikkausten välillä.

Luukkainen käyttää kontrastiparina ammatillisen koulutuksen koulupudokkaille presidentin virkaa, lisäten perään kuinka he (koulupudokkaat) tarvitsevat lisää tukea. Kontrastipari alleviivaa lukijalle, kuinka lähtökohtapremissinä ei ole saada lisää rahaa koulutukseen, jotta nyt koulupudokkuusvaarassa olevat opiskelijat saadaan nostettua yhteiskunnallisesti siihen tilaan, jossa heillä on pääomaa lähteä hakeutumaan tiukasti rajoitettuihin valta-asemiin. Tämän sijaan kontrastipari ja tästä seuraava ilmaisu lisätuen tarpeesta on vakuuttaa lukija ymmärtämään, kuinka tärkeintä on saada koulupudokkaat saattamaan koulu loppuun. Retorinen valinta on mielenkiintoinen, jopa humoristinen ja vetoaa näin lukijaan. Puhujan positio on jälleen huomioitava. Luukkainen käyttää OAJ:n puheenjohtajana institutionaalista valtaa antaessaan haastattelua Ilta-Sanomille.

3.2.3 Koulun kilpailullistuminen

Koulun kilpailullistuminen usein linkittyy valmennuskurssien aiheuttamaan keskusteluun, joiden suosio räjähti käsiin todistuvallinnan muutoksesta korkeakouluhauissa sekä puheeseen erikoisluokkien soveltuvuuskokeista. Kilpailullistuminen linkittyy näissä tapauksissa myös tasa-arvopuheeseen, millä perusteilla oppilas valitaan erikoisluokalle? Voiko lähikoulun vaihtaa tämän perusteella tietylle alueelle, eli voidaanko ”koulushopata” omalle lapselle vanhempien näkökulmasta joidenkin määreiden mukaisesti ”parempi koulu”?

17.1.2016 artikkelissa tarkastellaan koulujen erikoisluokkia ja luokille valikoituvien oppilaiden sosiaalisia taustoja.

”Vanhemmat joutuvat itsekin tiukille lapsen koulun tai luokan valinnassa. Vaikka vanhemmat olisivat tyytyväisiä kouluunsa, he ajautuvat tekemään valintoja kun muutkin tekevät, sanoo yliopistotutkija Piia Seppänen.”

Lainauksessa korostuu monta sosiaalisen todellisuuden luomaa diskurssia. Oppilaiden vanhemmat ovat tiukilla, heillä on siis haasteita valita sopiva koulu tai luokka omalle lapselle. Erityisesti suuremmissa kaupungeissa löytyy peruskoulujen välillä vaihtoehtoja, ja monelle ainoa tapa saada itsensä mieleiseen kouluun ovat erikoisluokat. Vaikka erityisluokan valinta ei välttämättä vaadi rahaa, vaatii se perehtyneisyyttä paikalliseen koulujärjestelmään, eli ylimääräisiä resursseja. Artikkelissa puhutaan myös ajautumisesta sosiaalisen paineen mukana, eli jos perhe elää jo sosiaalisessa todellisuudessa, jossa koululla on väliä, todennäköisemmin he myös hakeutuvat erikoisluokille koska ympärillä muutkin hakeutuvat vaikka olisivatkin lähikouluunsa tyytyväisiä.

Toisessa esimerkissäni Helsingin Sanomissa 30.1.2021 julkaistussa artikkelissa kirjoitetaan opintopolkujen eriytyvyyteen vaikuttavista tekijöistä.

”ASUINPAIKAN merkitys on ilmeinen. Lähiöstä ei välttämättä lähdetä eliittilukioon toiselle puolelle kaupunkia. Yliopistokaupungissa asuvan nuoren on helpompi osallistua yliopiston tutustumispäivään kuin kaukana maaseudulla asuvan nuoren, Kosunen selittää.”

Kosunen käyttää puheessaan arkipäiväisiä kontrastipareja – lähiö, eliittilukio; yliopistokaupunki, maaseutu. Arkipäiväiset ja kärjistävät kontrastiparit ovat retorinen keino vaikuttaa lukijaan ja konkretisoida käsillä olevaa ongelmaa, eli sosiaalista eriytymistä. Ilmaisulla eliittilukio viitataan lukioon, jonka sisäänpääsyraajat ovat muodostuneet hyvin korkeaksi. (Tervonen, Kortelainen, & Kanninen, 2018) Eliittilukio tukee esimerkissä siis koulun kilpailullistumisen diskurssia.

Sanalla lähiö on ollut pitkään suomen kielessä konnotaatio, joka on yhdistynyt ensin 1980-luvun lamaan, sekä sittemmin alueiden eriytymiseen ja maahanmuuttoon. Kosunen luo siis puheenvuorossaan sosiaalista todellisuutta, joka on eriytynyt. Kaupunki vastaan maaseutu -asettelu on ollut läsnä suomalaisessa

keskustelussa vuosikymmeniä aina kaupungistumisesta lähtien, ja myös Kosunen tukeutuu tähän retoriikkaan puheenvuorossaan vedotessaan lukijaan. Tällaiset dominoivat diskurssit rakentavat sosiaaliseen todellisuuteen identiteettiä, joka voi muuttua itsestäänselvyydeksi tai stereotypiaksi – ”itseään toteuttavaksi ennustukseksi”. Nämä identiteetit voivat vaikuttaa negatiivisesti yksilöön esimerkiksi sosiaalisen ohjailun kautta.

Viimeinen valitsemani esimerkki 17.1.2016 on Ylen artikkeli.

Artikkelissa entinen opetusministeri Grahn-Laasonen kommentoi erikoisluokkien ilmiötä.

*”Monissa tutkimuksissa on todettu, että erikoisluokille sijoittuu erityisesti **hyvässä asemassa** olevien perheiden lapsia, jotka **menestyvät** koulussa. Joidenkin tutkimusten mukaan sen sijaan **alempien yhteiskuntaluokkien** lapset eivät sijoitu niin usein erikoisluokille, vaikka nämä **menestyisivätkin** koulussa hyvin.”*

Esimerkissä käytetään ilmaisua menestyminen kuvailemaan peruskouluikäisten oppilaiden koulunkäyntiä. Yhtä tärkeää diskurssianalyysissä on se, mitä tekstissä ei mainita. Puhuessaan menestyksestä koulussa puhuja myös esittää, että koulussa on ei-menestyjiä, eli verrannollinen ryhmä, johon nyt tekstissä mainittu ryhmä epäsuorasti vertautuu. Kilpailullistumisen diskurssi käyttää retorisenä keinona aiemmin mainittuihin diskursseihin enemmän ryhmien välistä vertailua, kuten tässä esimerkissä ”hyvä asema” ja ”alempi yhteiskuntaluokka”.

4. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Ylen, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien luomaa peruskoulutodellisuuden kuvaa diskurssianalyysin avulla aikaväliltä 1.1.2016 – 31.1.2021. Tutkimuskysymykseni oli, minkälaista käsitystä peruskoulusta media esittää. Tutkimuskysymykseni ja motivaationi lähteä tekemään tutkielmaa selvityksen jälkeen siirryin esittelemään valittua tutkimusmenetelmää.

Luvussa 1.2 diskurssi ja diskurssianalyysi avaan diskurssianalyysin lähestymistapaa ja valitsemiani painopisteitä. Aiemman tutkimuksen kautta siirryn esittelemään aineistoani ja sen rajausta. Avaan tässä kappaleessa myös kirjoittajan positiotani. Aineistoni oli kandidaatin opinnäytetyöhön suhteuttaen laaja, ja aiheutti minulle ajallisesti haasteita.

Empiirisen tutkimisen osiossa analysoin aineistoa diskurssianalyysin keinoin. Teemoittelin aineistoni, jonka pohjalta rakensin valtakurssikategoriat *arvopohjakeskustelu, tasa-arvo ja koulun kilpailullistuminen*. Diskurssianalyysin haasteena on eri diskurssien päällekkäisyys uutisaineistossa, esimerkiksi arvopohjakeskustelua on mahdoton käydä ilman puhetta tasa-arvosta. Päällekkäisyys juontuu uutismedioiden tavasta käsitellä ajankohtaisia aiheita, kuten koulutusleikkaukset, syrjäytymisen ehkäisy ja arviointikriteerien uudistaminen. Yhteneväisyyksien sijaan keskityin diskurssien määrittelyssä eroihin. Toin analyysini tueksi esimerkkejä aineistosta, joka on kokonaisuudessaan löydettävissä tämän opinnäytetyön liiteluettelosta.

Arvopohjakeskustelun valtakurssia määrittivät yhteiskunnalliset arvopohjaiset kysymykset. Esimerkiksi kysymykset siitä, mitä koulussa tulisi opettaa ja miksi ovat arvopohjakeskustelua. Diskurssille on ominaista asettaa kirjoittajan ääni arvohierarkiaan suhteessa muuhun keskusteluun. Yhteiskunnalliset arvopohjaiset kysymykset pyrkivät vastaamaan kysymykseen *millaisia aikuisia tulevaisuudessa haluamme tuottaa yhteiskuntaan ja miten tämän tulisi näkyä tämän päivän peruskoulussa*. Arvopohjakeskustelu myös kattaa kulttuuriset kysymykset, kuten

millainen on uskonnon asema koulussa ja koulun juhlatilaisuuksissa. Keskustelu käytti usein retorisenä keinona suostuttelua, pyrkien näin vaikuttamaan mielipiteisiin ja koulutuspoliittisiin päätöksiin. Huomattavaa oli, kuinka moni opettaja oli osallistunut esimerkiksi mielipidekirjoituksiin arvopohjakeskusteluun. Puhe tuli siis muita diskursseja useammin koulun sisältä.

Tasa-arvon diskurssi käsitti arvopohjakeskustelun diskurssiin verrattuna erityisesti tiettyihin ryhmiin kohdistettua huolipuhetta, kuten oppilaiden sosiaaliset taustat, maantieteellinen sijainti ja kuinka se on sidoksissa taloudellisiin resursseihin peruskouluissa sekä sukupuolien vertailu. Tasa-arvon diskurssi pyrki vastaamaan kysymykseen, *miten varmistamme yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden peruskoulussa*. Diskurssille oli ominaista puhua tasa-arvosta pohjoismaisen hyvinvointivaltion näkökulmasta, eli kulttuurisesta hegemonian diskurssista, joka oli kyseenalaistamaton. Retorisina keinoina käytettiin myös positiivissävytteisiä adjektiiveja sekä humanistista puhetta kouluttautumisesta.

Koulun kilpailullistumisen diskurssi erottaa tasa-arvon ja arvopuheen diskurssista sen luomat vertailuasetelmat. Diskurssissa vertaillaan perheiden välisiä resursseja hakeutua erikoisluokille, sosiaalisia taustoja sekä oppilaita toisiinsa. Vertailu on myös koulun kilpailullistumisen puheen retoriikassa muita diskursseja enemmän läsnä. Diskurssi on hajanaisempi tasa-arvon ja arvopuheen diskursseihin verrattuna, eikä siitä voi muotoilla diskurssin kattavaa kysymystä. Sen sijaan diskurssi rakensi sosiaaliseen todellisuuteen vertailupuheellaan identiteettejä, kuten ylempi- ja alempi yhteiskuntaluokka, menestyjät ja ei-menestyjät, eliittilukiot ja ei-eliittilukiot, erikoisluokat ja tavalliset luokat. Äänen saivat koulun kilpailullistumisesta puhuessa useammin aihetta tutkineet asiantuntijat.

Analyysissa antoisinta oli puhujan position suhteuttaminen hahmottelemiini valtakurssisiin sekä retoristen keinojen tunnistus ja määrittely. Esimerkiksi koulun kilpailullistumisen diskurssissa puhe tuli useammin koulun ulkopuolelta kuin sisäpuolelta, vaikka arkikokemukseni kentältä ei vastaa tätä. Pitääkö tietyistä sosiaalisista ilmiöistä puhuessa olla alan tutkija ja täten asiantuntija?

Kokeeko opettajakunta turvallisemmaksi kritisoida arvopohjaa ja erityisesti tuntijakoa yleisellä tasolla, kuin lähteä puhumaan kilpailuyhteiskunnan diskurssin sisältä sen tutkijakeskeisyyden ja vertailuasetelmien vuoksi? Koulun kilpailullistumisen tutkimista voisi olla kiinnostavaa jatkaa oppilasnäkökulmasta. Oppilaat puhuvat uupumuksesta, ja samanaikaisesti oppimistulokset ovat laskeneet.

Tutkielmalle voi esittää monenlaista kritiikkiä. Yksi näistä on aineiston vanhentuminen, diskurssit eivät kuvasta peruskoulukeskustelua enää vuonna 2022 pandemian jälkeisenä aikana. Tutkielman diskurssianalyysi on siis tuottanut tietoa tietystä ennaltaan määritellystä ajanjaksosta. Diskurssianalyysin ollessa tulkintaa, josta voidaan myös tuottaa toisenlaista tulkintaa, on myös analysoijan positiolla merkitystä. Kun lähdemme tutkimaan merkitystä arkipäivän konteksteissa, tuomme väistämättä prosessiin mukaan henkilökohtaisen persoonallisuutemme, tarpeemme ja mielialamme. Tällöin kuvaan astuu jatkuvuus ja perustelu, jota diskurssianalyysin tuottajan tulee testata koko prosessin ajan ollakseen vakuuttava. (Schreier, 2012, s. 6) Tämän vuoksi diskurssianalyysissa on tärkeää tuottaa perustelevaa tutkimusta, jonka jokaista vaihetta lukija voi jälkikäteen seurata tulkintojen päättelyketjusta. Pyrin tähän seurattavuuteen myös tämän tutkielman päättelyketjuissa ja niiden perusteluissa luvuissa 3 ja 3.1.

Diskurssianalyysia peruskoulupuheesta mediassa on verrattain vähän, vaikka keskustelu on jatkuvaa. Olisikin kiinnostavaa toteuttaa diskurssianalyysi uudistetulla aineistolla. Erityisesti kevään 2022 lakon, joka oli myös OAJ:n ensimmäinen lakko kolmeenkymmeneen vuoteen, vaikutusta olisi kiinnostavaa tutkia. Lakko herätti paljon myös kritiikkiä ja huolipuhetta esimerkiksi oppilaiden oikeusturvasta. Aineistoa olisi myös mahdollista jatkaa eri medioiden ulkopuolelle, kuten esimerkiksi sosiaaliseen mediaan. Peruskoulusta käydään jatkuvaa keskustelua niin perinteisessä mediassa, sosiaalisessa mediassa ja kahvipöydässä, eikä täten tutkimusmateriaali tule loppumaan kesken.

Lähdeluettelo

- Arja Jokinen, Kirsi Juhila, & Eero Suoninen. (2016). *Diskurssianalyysi : teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Eero Suoninen. (1992). *Perheen kuvakulmat : diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London: Taylor Et Francis.
- Gergen, M. M. (1988). Narrative structures in social explanation.
- Grönholm, P. (2021, tammikuu 21). Mihin suuntaan suomalainen koulutus on menossa? HS:n juttusarja selvittää vastauksia ajankohtaisiin kysymyksiin. *Helsingin Sanomat*. Sivulta <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007753714.html>
- Hassen, R. (2015). *Discourse as Medium of Knowledge: Transmission of Knowledge by Transmission of Discourse People Live*. Sivulta <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1083383.pdf>
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- Kalalahti, M., & Varjo, J. (2012). Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus perusopetukseen sijoittumisessa ja valikoitumisessa. *Kasvatus & Aika*, 6(1). Sivulta <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68311/29338>
- Kiilakoski, T., Tuukka Tomperi, & Marjo Vuorikoski. (2005). *Kenen kasvatus? : kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Kuvataideopetuksen lähtökohtia. Luettu huhtikuu 25., 2022, oph verkkosivuilta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kuvataideopetuksen-lahtokohtia>
- Margrit Schreier. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. London: Sage.
- MediaAuditFinland Oy. (2020, lokakuu 13). KMT 2020 painettujen lehtien lukijamäärät. Luettu tammikuu 23, 2021, sivulta Media Audit Finland website: https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/10/KMT_2020_lukijamaarat-painettu.pdf
- Mentula, A. (2019, lokakuu 3). Kouvolan kaupunki lomautti henkilöstönsä vuonna 2013 — Lue arkistojutusta, millaisia kokemuksia Kouvolan peruskouluissa oli: ”Koulullamme oli

suuronnettomuus lähellä”. *Kouvolan Sanomat*. Sivulta

<https://kouvolansanomat.fi/uutiset/lahella/d5e78efa-9179-4a7a-a1cb-759abef2db5a>

Nikkarikoski, P. (2006). *Me panostamme kouluun! – Koulukuvia lehdissä*. Jyväskylän yliopisto.

Nussbaum, M. C. (2011). *Taloukasvua tärkeämpää: miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä*. Helsinki: Baudeamus.

Opetushallitus. (2020). *Koulutusvientioapas*. Sivulta

https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2020/koulutusvientioapas_2_2020_final.pdf

Opetushallitus, & Opetus ja kulttuuriministeriö. (2021). *Yliopistojen todistusvalinnan pisteytykset*.

opintopolku. Sivulta <https://opintopolku.fi/wp/opo/korkeakoulujen-haku/mika->

korkeakoulujen-opiskelijavalinnoissa-muuttuu-vuoteen-2020-menessa/yliopistojen-todistusvalinnat-2020#filhisteo

Paso, L. (2015). *Opettajien käsityksiä kilpailusta peruskoulutuksessa*. Tampereen yliopisto.

Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology : beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.

Salminen, J. (2012). *Koulun pirulliset dilemmat*. Teos.

Supinen, R. (2021). ”Tuo ilmiöoppinen vaikuttaa aivan hömpältä”: Diskurssianalyysi koulu- ja opetussuunnitelmapuheen ulottuvuuksista Helsingin Sanomien ja

Yle Uutisten verkkokeskusteluissa. Helsingin yliopisto.

Tervonen, L., Kortelainen, M., & Kanninen, O. (2018). Eliittilukioiden vaikutukset yliopisto-opintojen aloittamiseen ja koulutusalan valintaan. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(4). Sivulta

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136867/YP1804_Tervonenym.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Wetherell, M., & Potter, J. (1992). *Mapping the language of racism : discourse and the legitimation of exploitation*. New York: Columbia University Press.

Kannen kuvitus Tiiu Vainio

Liite I Aineisto

Helsingin Sanomat

- Aalto, M. (2020, joulukuu). Helsinki leikkaa nyt niiltä nuorilta, joilta uhkaa jäädä peruskoulukin kesken, sanovat erityisopettajat – ”Emme voi ymmärtää”. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007655145.html>
- Bergman, P. (2020, lokakuu 5.). Oppilaat tarvitsevat rauhallisen luokan ja oman pulpetin. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006658134.html>
- Grönholm, P. (2021, tammikuu 21). Mihin suuntaan suomalainen koulutus on menossa? HS:n juttusarja selvittää vastauksia ajankohtaisiin kysymyksiin. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007753714.html>
- Harju, J. (2019, tammikuu 28.). Jos koulunkäynti jää peruskouluun, riski syyllistyä rikoksiin kasvaa pojilla, kertoo suomalaistutkimus. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005980247.html>
- HELSINGIN SANOMIEN PÄÄKIRJOITUSTOIMITUS. (2018a, kesäkuu 1.). Peruskoulun vahvistaminen auttaisi parhaiten niitä, joita uhkaa syrjäytyminen koulun jälkeen. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005701671.html>
- HELSINGIN SANOMIEN PÄÄKIRJOITUSTOIMITUS. (2018b, elokuu 8.). Hyvä peruskoulu opettaa ja kasvattaa. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005782936.html>
- HELSINGIN SANOMIEN PÄÄKIRJOITUSTOIMITUS. (2020a, lokakuu 16.).
Oppivelvollisuuden pidentämiselle on vankat perusteet, sillä vähän koulutetuille ei enää ole hanttihommia. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006672139.html>
- HELSINGIN SANOMIEN PÄÄKIRJOITUSTOIMITUS. (2020b, marraskuu 8.). Uusi tutkimus kyseenalaistaa lasten päivähoitoa ja koulunkäyntiä nykyisin ohjaavat ajatusmallit. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/paivanlehti/09112020/art-2000007422953.html>

- Honkasalo, V. (2020, elokuu 5.). Koulutukselliseen tasa-arvoon on uskallettava panostaa myös koronavirusaikana. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006591283.html>
- Inovaara, M. (2020, marraskuu 13.). Avoimet oppimisympäristöt pakottavat lapsia itseohjautuvuuteen. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007614345.html>
- Jokinen, J. (2020, tammikuu 10.). Päivi Räsänen väitti helsinkiläiskoulun korvanneen joulujuhlan ”kulttuurijuhlalla” – HS selvitti, mitä todella tapahtui. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006368761.html>
- Juho Mäenpää. (2020, marraskuu 10.). Opetusalalla muodit tulevat ja menevät. *Helsingin Sanomat*. haettu <https://www.hs.fi/paivanlehti/11112020/art-2000007610667.html>
- Kunttu, S., Mykrä, N., & Kurvonen, L. (2021, tammikuu 7.). Koulujen ympäristö- ja kestävyyskasvatusta pitää tukea vahvemmin. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007722554.html>
- Pölkki, M. (2020, helmikuu 21. Suomen peruskoulujen tuntimäärissä on eroja – Iisalmessa lapset ovat koulussa kuukausia pidempään kuin minimiopetuksen kunnissa. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006379147.html>
- Rajamäki, T. (2019, maaliskuu 11.). Suomalaisen peruskoulun yksi salaisuus on inhimillinen opettaja. *Helsingin Sanomat*. Haettu sivulta <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006030729.html>
- Riihinen, E. (2020, elokuu 16.). Perusoppilas katoaa. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006602281.html>
- Salaado, Q. (2020, heinäkuu 21.). Nuorella on oikeus tavoitella unelmiaan etnisestä tai sosiaalisesta taustastaan riippumatta. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006577046.html>
- Salmi, S. (2021, tammikuu 30.). Koulutusmyytin murtaja. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/elama/art-2000007770348.html>

- Salminen, J. (2017, marraskuu 11.) Suomalainen peruskoulu on ajautunut muutamassa vuodessa sekavaan tilaan, joka vaarantaa oppilaiden oikeusturvan. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/paivanlehti/11112017/art-2000005444819.html>
- Sebany, M., & Aholainen, S. (2020, joulukuu 8.). Tutkimus: Suomalaisoppilaiden osaaminen maailman kärkeä luonnontieteissä – ero heikosti ja hyvin menestyvien oppilaiden välillä on kuitenkin kasvanut. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007669919.html>
- Takala, A. (2018, marraskuu 2.). Peruskoulun epäreiluna pidettyyn arvosteluun on nyt tulossa uusia sääntöjä. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005886736.html>
- Törrönen, P. (2020, marraskuu 10.). Itsehjautuvuus ei saamastaan näkyvyydestä huolimatta ole edelleenkään opetuksen valtavirtaa. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/paivanlehti/10112020/art-2000007609193.html>
- Vainio, V. (2017, marraskuu 13.). Peruskoulussa oleellista on se, että oppilaalle syntyy ymmärrys arjesta. *Helsingin Sanomat*. Haettu <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005446521.html>

Ilta-Sanomat

- ILTA-SANOMIEN PÄÄKIRJOITUSTOIMITUS. (2020, joulukuu 9.) Pääkirjoitus: Lapset pois pumpulista – liikunnan lisääminen vaatii joistakin mukavuuksista luopumista. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/paakirjoitus/art-2000007671787.html>
- Jaakkonen, P. (2020, syyskuu 7.). Tulevalta opetusministeriltä jäi lukio kesken poissaolojen vuoksi – ”Valmensin neljää salibandyjoukkuetta”. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/politiikka/art-2000006628028.html>
- Lehto, M. (2020, lokakuu 9.). Entinen ja nykyinen opetusministeri täysin eri mieltä oppivelvollisuusiän nostamisesta 18 ikävuoteen – näin he perustelevat kantojaan. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/politiikka/art-2000006664196.html>

- Linnake, T. (2020, kesäkuu5.). Koulu ei saa kerätä kännyköitä oppituntien ajaksi – apulaisoikeusasiamieheltä päätös. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/digitoday/mobiili/art-2000006529936.html>
- Manninen, L. (2020, syyskuu 25.). Samia kiusattiin ja pahoinpideltiin läpi kouluajan – seiskaluokalla tehty siirto oli virhe: ”Se sattuu lujaa”. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006648930.html>
- STT. (2020, elokuu 6.). Uutissuomalainen: Yhä useamman ysiluokkalaisen päättötodistuksessa pelkkiä kiitettäviä pakollisista aineista. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006593124.html>
- STT. (2020, joulukuu 15.). Eduskunta hyväksyi oppivelvollisuuden noston 18 vuoteen. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/politiikka/art-2000007683414.html>
- Vaalisto, H. (2020, joulukuu 16.). Opettajat pöyristyivät työnantajan joululahjasta Helsingissä: ”Noloa, alentavaa, kornia”. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000007687421.html>
- Warris, O. (2020, joulukuu 8.). ”Jos lapsia ei ole riittävästi, ei tarvita kouluakaan” – OAJ:n Luukkainen vähentäisi radikaalisti kuntien määrää. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/politiikka/art-2000007668220.html>
- Ylipiessa, M. (2020, elokuu 4).. Opetushallitukselta tyly ennuste: jopa lähes puolet Suomen kouluista saatetaan sulkea seuraavan 20 vuoden aikana. *Ilta-Sanomat*. Haettu <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006591063.html>

Yle

- Aromaa, J. (2018, helmikuu 7.). Professori peruskoulun opetussuunnitelmasta: ”Lasten pitäisi ilmeisesti opettaa toisiaan”. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-10062762>
- Aulasmaa, M. (2017, huhtikuu 16.). Peruskoululaisten kielitaito typistynyt kahteen pakolliseen kieleen – useimmiten ruotsiin ja englantiin. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-9611763>

- Härkönen, A. (2019, elokuu 18.). “Opettaja ei voi päättää, uupuuko vai ei” – Huolipuhe valtasi peruskoulun, mitä siitä pitäisi ajatella? Koululaiset kertovat. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-10920466>
- Jansson, K. (2021, tammikuu 31.). Nuori voi olla koulusta pois jopa kolme viikkoa ennen kuin kukaan puuttuu asiaan – Siirin pelasti nuorisokodin johtaja, Faruq jäi tyhjän päälle. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-11755233>
- Keränen, T. (2016, tammikuu 17.). Tarvitseeko jo peruskoululaisen erikoistua? Monen koulun mielestä pitää. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-8601848>
- Keränen, T. (2016, tammikuu 17.). Opetusministeri erikoisluokista: Pääsykokeet eivät yleensä kuulu peruskouluun. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-8602533>
- Kinnunen, T. (2019, helmikuu 24.). Mitä tarkoittaa peruskoulun perus-? *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-10643451>
- Kiviranta, V. (2018, huhtikuu 17.). Miten pojat suoriutuisivat paremmin peruskoulussa? Tuoreessa tutkimuksessa esille nousevat vanhat tutut: Lukeminen, hyvä yhteishenki ja motivaatio. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-10163518>
- Laakkonen, T. (2017, huhtikuu 1.). Miesten syrjäytyminen alkaa jo peruskoulussa – “On jumiuduttu kotiin jopa kahdeksi vuodeksi.” *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-9513404>
- Mäntymaa, E. (2018, maaliskuu 20.). Valmennuskursseja yhä nuoremmille opiskelijoille – “Kilpailu siirtyy jo peruskouluun asti.” *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-10123236>
- Niemonen, R. (2021, tammikuu 31.). Pakko ei auta koulun keskeyttäjiä, sanovat tutkijat – jos halutaan tuloksia, koulu on järjestettävä nuoruuden eikä työelämän ehdoilla. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-11748525>
- Rantanen, A. (2016, huhtikuu 25.). “Matematiikka ei ole evoluution tuoma lahja” – Peruskoulunsa päättävien osaamisessa yhä puutteita. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-8834254>
- Rantanen, A. (2016, elokuu 8.). Selvitys: Oppilaat eriarvoistuvat ja osaamistulokset tippuvat – Professori perää peruskouluun mittavaa remonttia. *YLE*. Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-9072031>

Tervo, E. (2020, joulukuu 31.). Peruskoulun päättöarviointia yhdenvertaistetaan vuoden alusta:

“Samalla arvosanalla on voinut olla hyvin erilaista osaamista ja isojakin heittoja.” *YLE*.

Haettu <https://yle.fi/uutiset/3-11719084>

Tuukkanen, P. (2019, elokuu 30.). Säästöt ovat vähentäneet tehtäväkirjojen käyttöä peruskoulussa –

perheet eriarvoisessa asemassa sähköisen oppimateriaalin käytössä. *YLE*. Haettu

<https://yle.fi/uutiset/3-10941994>

Vilkman, A. (2020, helmikuu 21.). Peruskoulun uudistuksissa on väärintulkintojen vaara, arvioi

professori – “Toimivaa konetta ei kannata korjata.” *YLE*. Haettu [https://yle.fi/uutiset/3-](https://yle.fi/uutiset/3-11221662)

[11221662](https://yle.fi/uutiset/3-11221662)